

**YOSHLAR ORASIDA KITOBXONLIKNI RIVOJLANTIRISHDA TA'LIM
MUASSASASINING ROLI**

Qodirova Odinaxon Xayitboy qizi

Farg'ona davlat universiteti talabasi

Annotatsiya. *Maqolada yoshlar orasida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda ta'lim muassasasining pedagogik va tarbiyaviy roli ilmiy tahlil qilingan. Tadqiqot metodologiyasi sifatida adabiyotlar tahlili, qiyosiy tahlil, pedagogik kuzatish va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Natijalar ta'lim muassasasida yaratilgan pedagogik muhit va kitobxonlikni rivojlantirishning samarali usullarini ko'rsatadi. Shuningdek, muallif ilmiy yangilik va amaliy tavsiyalarni taqdim etadi.*

Kalit so'zlar: *kitobxonlik, ta'lim muassasasi, pedagogik muhit, yoshlar, ma'naviy tarbiya, kutubxona*

KIRISH

Yoshlarning bilim, tafakkur va ma'naviy rivojlanishi zamonaviy jamiyat taraqqiyotida muhim rol o'ynaydi. Ushbu sifatlarning shakllanishida kitobxonlik madaniyati markaziy ahamiyatga ega. Kitob mutolaasi shaxs tafakkurini kengaytiradi, mustaqil fikrlashni rivojlantiradi va ijtimoiy hayotga ongli munosabatni shakllantiradi.

O'zbekiston Respublikasida kitobxonlikni rivojlantirish davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan bo'lib, Prezident farmon va qarorlari ta'lim muassasalarining bu boradagi vazifalarini belgilab beradi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar yoshlarning mutolaa faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun ta'lim muassasalarining kitobxonlikni rivojlantirishdagi roli va pedagogik mexanizmlarini ilmiy tahlil qilish zarurati mavjud.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish masalasi pedagogika, tarbiya nazariyasi va ijtimoiy fanlarda muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ilmiy adabiyotlarda kitobxonlik shaxsning bilim olishga bo'lgan ehtiyoji, mutolaa jarayoniga ongli muno sabati hamda o'qilgan asarni tahlil qilish qobiliyati sifatida talqin etiladi.

O'zbekiston pedagog olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda kitobxonlik yoshlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasida yetakchi omil sifatida baholanadi. Jumladan, J. Hasanboyev va hamkorlarining ishlarida kitobxonlik shaxsning intellektual salohiyatini oshiruvchi muhim pedagogik vosita ekanligi asoslab berilgan. Yo'ldoshev J. tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda esa ta'lim jarayonida mutolaaning tizimli tashkil etilishi o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga xizmat qilishi ta'kidlanadi.

Xalqaro pedagogik tadqiqotlarda ham kitobxonlik masalasiga alohida e'tibor qaratilgan. Xususan, rivojlangan davlatlar tajribasida ta'lim muassasalari qoshida faoliyat yurituvchi kutubxonalar, kitob klublari va o'qish loyihalari yoshlar orasida mutolaa madaniyatini

oshirishning samarali vositasi sifatida e'tirof etiladi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish va kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishga oid farmon va qarorlarida ta'lim muassasalarining bu boradagi vazifalari aniq belgilab berilgan. Biroq mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kitobxonlikni rivojlantirishda ta'lim muassasasining amaliy roli va pedagogik mexanizmlari yetarli darajada tizimli o'rganilmagan. Mazkur maqola aynan shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda ilmiy-pedagogik yondashuvlar asos qilib olindi. Tadqiqotni amalga oshirish jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- ilmiy va pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish metodi orqali kitobxonlik tushunchasining mazmuni va ahamiyati o'rganildi;
- qiyosiy tahlil metodi yordamida milliy va xorijiy tajribalar solishtirildi;
- pedagogik kuzatish metodi asosida ta'lim muassasalarida kitobxonlikka oid faoliyatlar tahlil qilindi;
- umumlashtirish metodi orqali olingan ma'lumotlar asosida xulosalar chiqarildi.

Tadqiqot metodologiyasi yoshlar orasida kitobxonlikni rivojlantirish jarayonini ta'lim muassasasi faoliyati bilan uzviy bog'liq holda o'rganishga yo'naltirilgan bo'lib, bu yondashuv ilmiy xulosalarning asoslanganligini ta'minlaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, yoshlar orasida kitobxonlik darajasi ko'p jihatdan ta'lim muassasasida yaratilgan pedagogik muhit bilan bog'liq. Agar faqat darsliklar bilan cheklansa, talabalar mustaqil mutolaa qilishga qiziqish bildirmaydi.

Kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, ta'lim muassasalarida kitobxonlikni rivojlantirishga yo'naltirilgan tizimli tadbirlar yoshlarning o'qishga qiziqishini sezilarli darajada oshiradi. Masalan, badiiy kechalar, kitob taqdimotlari, "Eng faol kitobxon" tanlovlari va mutolaa haftaliklari pedagogik jarayonning samarali vositalari sifatida namoyon bo'ladi.

Zamonaviy axborot texnologiyalarini qo'llash, elektron va audio kitoblardan foydalanish yoshlarning individual mutolaa ehtiyojlarini qondirish va o'qish jarayonini qiziqarli qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, pedagogik kuzatishlar shuni ko'rsatdiki, yoshlar orasida kitobga qiziqishning yetarli darajada shakllanmaganligi ko'pincha ta'lim muassasalarida mutolaa jarayonining tizimli tashkil etilmaganligi bilan bog'liq.

Prezident farmon va qarorlari bilan bog'liq tahlil:

- **PQ-3271 (2017)** — kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish, shuningdek yoshlar kitobxonligini rivojlantirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi. Ushbu qaror ta'lim muassasalarida kitobxonlikni targ'ib qilish mexanizmini yaratib, tizimli pedagogik faoliyatni qo'llab-quvvatlaydi.

- **2017 yil farmoni** — komissiya tuzish orqali kitobxonlikni rivojlantirish mexanizmini tashkil etadi, bu esa pedagogik jarayonlarni monitoring qilish va samarali tizimga solishga imkon beradi.

• **PQ-4354 (2019)** — kutubxona xizmatlarini modernizatsiya qilish, elektron kutubxona infratuzilmasini rivojlantirish, yoshlarning kitobga bo‘lgan qiziqishini oshirishga xizmat qiladi.

• **Yosh kitobxon tanlovi va kitobxonlik haftaliklari** — amaliy tadbirlar orqali ta’lim muassasalarida mutolaa madaniyatini targ‘ib etadi va yoshlarning faol ishtirokini ta’minlaydi.

Shunday qilib, tahlil natijalari me’yoriy-huquqiy hujjatlar bilan pedagogik muhitning birlashganida kitobxonlikni rivojlantirish samarasi sezilarli darajada oshishini ko‘rsatadi.

XULOSA

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, yoshlar orasida kitobxonlikni rivojlantirishda ta’lim muassasasi yetakchi pedagogik omil hisoblanadi. Ta’lim muassasalarida yaratilgan pedagogik muhit, o‘qituvchilarning mutolaa jarayoniga bo‘lgan munosabati hamda kutubxona faoliyatining samaradorligi yoshlarning kitobxonlik madaniyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, kitobxonlikni rivojlantirish bo‘yicha tizimli yondashuv, zamonaviy pedagogik usullar va innovatsion resurslardan foydalanish yoshlarning intellektual va ma’naviy rivojiga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv ta’lim muassasalarida kitobxonlik madaniyatini barqaror shakllantirish uchun ilmiy-amaliy asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. PQ-3271, 2017 yil 13 sentyabr. Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. Farmon, 2017 yil 12 yanvar. Kitob mahsulotlarini chop etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish bo‘yicha komissiya tuzish.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. PQ-4354, 2019 yil 7 iyun. Aholiga axborot-kutubxona xizmati ko‘rsatishni takomillashtirish.

4. Yo‘ldoshev J.G., Ishmuhamedov R.J. Ta’lim va tarbiya texnologiyalari. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2016.

5. Hasanboyev J., To‘raqulov X., Haydarov M. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.

6. Ochilov M. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.

7. Abdullayeva M. Yoshlar ma’naviy tarbiyasida kitobning o‘rni. – Toshkent: Ma’naviyat, 2020.

8. UNESCO. Reading culture and education development. – Paris, 2019